

Tampereen kaupunkiseudun palveluverkkoselvitys

Tampereen kaupunkiseudun palveluverkkoselvitys

Pekka Nieminen
Sirpa Korhonen
Isto Halinen
Jarmo Asikainen

Kirsti Toivonen
Satu Lehtikangas

LOPPURAPORTTI
20.11.2008

SISÄLLYSLUETTELO

TIIVISTELMÄ	5
1. JOHDANTO.....	10
2. HANKKEEN TAVOITTEET.....	12
2.1 Palveluverkkoselvityksen alustavat kysymyksenasettelut	12
2.2 Hankkeen yhteys muihin meneillään oleviin hankkeisiin	13
2.3 Ohjaus- ja projektiryhmän kokoonpano	13
3. RAJA-ALUEKOHTEET JA VÄESTÖENNUSTEET	14
3.1 Raja-aluekohteet	14
3.2. Tampereen seudun väestö	15
4. HANKKEEN TULOKSET ELI TOIMENPIDE-EHDOTUKSET SEUDULLISEN PALVELUVERKON KEHITTÄMISEKSI	16
4.1 Kaikkiin palveluihin liittyvät linjaukset	16
4.2 Perusopetus	18
4.3 Perusterveydenhuolto.....	23
4.4 Neuvolat	27
4.5 Päivähoito.....	28

LIITE. Esitettyjen linjausten toteuttamisen organisointi.

TIIVISTELMÄ

Tämä loppuraportti on koonnos yhteistyölinjauksista, jotka Tampereen kaupunkiseudun palveluverkkoselvityksen tuloksena esitetään toteutettavaksi. Seudun nykyisiä palveluja on analysoitu ja kuvattu laajemmin väliraportissa. Perusterveydenhuollon, päivähoidon ja perusopetuksen nykyinen palveluverkko koostuu yhteensä 620 palvelupisteestä.

Tarve ja paine seudulliselle palveluyhteistyölle lähtee toimintaympäristön muutoksista. Muuttoliike, väestön kasvu ja ikääntyminen sekä kunta-alan työvoiman eläköityminen kasvattavat palveluiden laatu- ja tuottavuusvaateita. Seutuyhteistyö nähdään kaupunkiseudulla tarpeelliseksi. Tämä on luontevaa, koska asumisen, työpaikkojen, opiskelun, harrastusten ja kaupallisten palvelujen osalta seutu on jo nyt yhtenäinen. Palveluiden saatavuus ja laatu ovat myös osa alueen kilpailukykyä. Se edellyttää entistä tiiviimpää ja kattavampaa kuntayhteistyötä peruspalveluiden järjestämisessä alueen kokonaisedun mukaisesti.

Kuntien nykyiset toimintatavat korostavat asiakaslähtöisyyttä ja valintojen mahdollistamista. Lähipalvelujen saatavuus ja saavutettavuus ovat kuntalaisille tärkeitä. Palvelut halutaan saada läheltä kotia. Kuntalaisille tulee antaa enemmän valinnanvapautta ja mahdollisuutta vaikuttaa omilla valinnoillaan hyvinvoinnin palvelumarkkinoiden kehittämiseen. Samalla haasteena on palvelujen kustannustehokkuuden ja tuottavuuden parantaminen. Uudenlaisten palvelukonseptien kehittäminen edellyttää kunnan perinteisten hallintorajojen ylittämistä, avoimuutta ja uusien toimintatapojen ennakkoluulotonta arviointia. Vielä haastavampaa kehitystyötä edellytetään, kun palvelut ja palveluverkot ylittävät kuntarajan.

Palveluvaihtoehtojen lisääntyessä asiakkaille tulee tarjota mahdollisuuksia panostaa palvelun itsenäiseen hankintaan. Asiakkaiden asemaa voidaan vahvistaa palvelusitoumuksilla, joissa kuntalaisille annetaan lupauksia palvelujen saatavuudesta, laadusta, odotusajoista ja muista tärkeistä palvelujen piirteistä.

Palvelujen suunnittelussa on arvioitava tulevia palvelutarpeita 5 - 15 vuoden aikajänteellä. Samaan aikaan kehitetään uusia toiminta- ja tuotantotapoja. Kuntien yhteistyö kulminoituu erityisesti uusissa asuntorakentamiskohteissa kuntien raja-alueilla, mutta tämä yhteistyö vaikuttaa myös kuntien muiden alueiden palvelutuotantoon. Palveluverkon suunnittelu kytkeytyy maankäytön suunnitteluun. Vuoden 2008 alussa käynnistyneessä kaupunkiseudun rakennemallityössä tutkitaan tarkemmin seudun maankäytön kehittämismallivaihtoehtoja.

Tampereen kaupunkiseudulla on ollut tavoitteena laajeneva palvelujen käyttö hallinnollisista rajoista riippumatta. Palveluyhteistyötä on tehty aiemmin lukuisissa kohteissa yksittäisin sopimuksin. Yhteistyöstä on tehty runsaasti strategisia linjauksia. Toteutunut yhteistyö on ollut rajattua ja yksittäiseen asiakasryhmään vaikuttavaa. Uusimmat seudulliset sopimukset kohdistuvat laajempiin kokonaisuuksiin kuten perusopetukseen ja päivähoidon.

Tilastokeskus ennustaa Tampereen kaupunkiseudun kasvavan 2030 mennessä noin 72 000 asukkaalla. Kunnat ovat varautumassa jopa 80 000 – 90 000 asukkaan kasvuun. Esillä olleisiin kaavoituskohteisiin voisi sijoittua 55 000 – 60 000 asukasta. Kuntien raja-alueet ovat lähivuosikymmenten suurimpia potentiaalisia kasvualueita Tampereen kaupunkiseudulla kuntien sisäisten kasvukohteiden rinnalla.

Kaupunkiseudun kunnat pyrkivät löytämään yhteisen näkemyksen ja tahdon seudullisesta palvelujen järjestämistavoista ja sitouttamaan eri toimijat toteuttamaan sitä. Tällöin on pohdittava, miten yhdessä organisoitavia palveluja kehitetään, mitä palveluja tuotetaan tulevaisuudessa seudullisesti, mitkä palvelut kunnat haluavat tuottaa itse ja mitkä halutaan ostaa yrityksiltä ja yhteisöiltä.

Tampereen seutukunnan yhteistyötahto luo edellytyksiä seudullisen palvelutuotannon laajentamiselle. Yhteistyöllä pyritään kustannustehokkaaseen ja laadukkaaseen palvelutuotantoon sekä valtakunnallisestikin kiinnostavien seudullisten palvelumallien luomiseen.

Selvityksen tavoitteena oli tuottaa päätöksentekoon näkemyksiä siitä, miten kaupunkiseudun kasvava palvelutarve, palveluresurssien tehokas käyttö ja laadukas palvelu ovat yhteen sovitettavissa. Työssä kerättiin seutasoinen tieto palvelujen nykytilasta ja tulevaisuudesta. Tämän pohjalta luodaan yhteinen näkemys ja tavoite palvelujen käytön tehostamisesta yli kuntarajojen ja sovitaan konkreettisista toimista palvelujen yhteiskäytölle. Selvitys tähtää kuntien välisiin sopimuksiin nykyisten palvelujen käytöstä yli kuntarajojen.

Tämän raportin linjauksin kyetään tehokkaammin hyödyntämään seudullista palveluverkkoa. Verkon ja toimitilojen yhteisellä suunnittelulla ja toteuttamisella hyödynnetään olemassa olevaa palveluverkkoa, vähennetään investointeja sekä tasapainotetaan palvelujen kysyntää ja tarjontaa. Selvitystyön aikana todettiin entistä vahvempi tahto yhteistyöhön.

Palveluyhteistyön mahdollisuuksia arvioitiin nykytilan pohjalta keskittymällä sellaisiin palvelupaikkoihin ja palveluihin, joiden yhteiseen kehittämiseen on intressi. Selvitys kohdentuikin erityisesti kuntien raja-alueille, missä on mahdollista järjestää ja tuottaa palveluja kuntien yhteistyönä sekä varmistaa palvelujen käyttäjille kohtuullinen etäisyys palvelupisteisiin.

Selvityksen peruslähdekohdan muodostaa nykyinen palveluverkko, josta koottiin perustiedot palvelupisteittäin yhteistyössä kuntien kanssa. Paikkatietomuotoon saatettu palveluverkko mahdollistaa palveluiden tarkastelun suhteessa väestön määrään ja rakenteeseen.

Peruskouluverkon kehittämisessä lähtökohtana ovat nykyiset palveluperiaatteet ja palveluverkon rakenteet. Koulukiinteistöt ovat pääosin hyvässä kunnossa ja tilanahtautta esiintyy suhteellisen vähän. Oppilasmäärä kasvaa suunnittelukaudella noin 20 %, joten nykyinen kapasiteetti ei riitä suunnittelukauden tarpeisiin kaikilla alueilla. Kouluja pitää rakentaa, jotta uusille perusopetusryhmille saadaan palvelupuitteet. Samaan aikaan on arvioitava vähenevän oppilasmäärän alueita ja oppilaitosverkon tiheyttä.

Terveysasemia ja päivähoitoa kehitetään omina kokonaisuuksinaan. Jos terveysasemien osalta voidaan sopia seutukunnallisesti yhtäläisistä palvelutarjonnan periaatteista, väestökehityksen paineet vuoteen 2015 saakka voidaan tyydyttää nykyisen palveluverkon käytöllä ja tehostamisella. Vuoden 2015 jälkeen tulee harkittavaksi myös uusien asemien perustaminen.

Päivähoidossa on useita samanaikaisia haasteita. Toisaalta nykyisessä palvelurakenteessa on resurssien ja tarpeiden epätasaisuutta ja toisaalta väestön lisääntymisen myötä päivähoidon palvelutarve tulee voimakkaasti lisääntymään. Päivähoidossa keskeistä on hyvä

saavutettavuus. Erityisesti päivähoidon järjestämisen osalta tulisi pohtia tarkemmin työmatkaliikenteen merkitystä.

Kaupunkiseudun perusopetuksessa on vuonna 2030 noin 280–350 opetusryhmää enemmän kuin vuonna 2006. Koulukiinteistöjä on rakennettava lähinnä seuraaville kuntaraja-alueille: Vuores, Ojala-Lamminrahka, Nurmi-Sorila, Siivikkala-Lielähti-Lentävänniemi, Vuorentausta, Partola-Härmälä ja Ylöjärvi (Haaviston koulu). Kasvava ja ikääntyvä väestö tarvitsee ainakin kaksi uutta terveysasemaa, jotka sijoittuvat Vuorekseen ja Nurmi-Sorilaan. Kasvuennusteiden mukaan uusia päiväkotia tullaan tarvitsemaan eniten Vuorekseen, Nurmi-Sorilaan ja Ojala-Lamminrahkaan.

Palveluverkon seudullista käyttöä rajoittaa nykyisen palvelutarjonnan riittämättömyys, joten ei ole toisille kunnille tarjottavaa ylikapasiteettia. Tämä aiheuttaa haasteen yhteisen palveluverkon optimaalisen suunnitteluun.

Esitetyt linjaukset antavat konkreettisen ja vahvan perustelun palvelujen ja palveluverkon yhteissuunnittelulle. Ne osoittavat myös, että ilman palveluyhteistyötä kustannustehokkaan palvelutuotannon säilyttäminen korkealla palvelutasolla ei ole mahdollista. Raportissa esitetyt linjaukset ovat hyvin erityyppisiä ja -tasoisia, alustavien investointitarpeiden tiedottamisesta päivähoidon seudulliseen uudelleenorganisointiin.

Hankkeen toimenpide-ehdotukset ja niihin liittyvät jatkohankkeet:

Kaikkia palveluja koskevat ehdotukset

Linjaus 1:	Hyvinvointipalvelujen suunnittelu tehdään yhteistyössä kaa-voituksen kanssa ja siitä informoidaan riittävän ajoissa naapurikuntia
Linjaus 2:	Väestösuunnittelussa käytettävää aluejakoa kehitetään seudullisena yhteistyönä
Linjaus 3:	Uudet investoinnit mitoitetaan odotettavissa oleva kasvu huomioiden, tiloista tehdään monikäyttöisiä ja muunneltavia sekä yksikkökokoja kohotetaan uusissa yksiköissä
Jatkohanke 1:	Lähi-, alue- ja keskitettyjen palvelujen käsitteiden sisältöä yhtenäistetään
Jatkohanke 2:	Hankinnoissa ja kilpailuttamisessa etsitään yhteistyön mahdollisuuksia
Jatkohanke 3:	Hyvinvointipalvelujen tukipalvelujen suunnittelu tehdään yhteistyönä

Perusopetus

Linjaus 4:	Naapurikunnan perusopetuspalvelujen tarve huomioidaan, kun alustavia tarpeita peruskoulun laajentamiselle tai uuden koulun rakentamiselle ilmaantuu
Linjaus 5:	Sopimusta perusopetuksen kustannusten korvaamisesta noudatetaan ja tuotteistuksen edetessä neuvotellaan hinnoittelusta
Linjaus 6:	Laaditaan seudullinen opetussuunnitelma
Linjaus 7:	Tähdätään yhtenäiseen perusopetukseen ja sitä tukeviin tilaratkaisuihin
Linjaus 8:	Kasvava oppilasmäärä sijoittuu nykyisiin ja uusiin koulutiloihin kuntien raja-alueilla yhteisesti sovituin ratkaisuin
Linjaus 9:	Kansainvälisen opetuksen järjestämisestä kootaan seudullinen työryhmä
Linjaus 10:	Eriyisopetuksen yhteistyötarpeista käynnistetään seudullinen selvitys
Linjaus 11:	Koulutuksen järjestämisen yhteisistä käytännöistä sovitaan seudullisesti
Jatkohanke 4:	Perusopetuksen henkilöstön rekrytointi ja täydennyskoulutus suunnitellaan seudullisesti
Jatkohanke 5:	Selvitetään mahdollisuudet koulukuljetusten logistiikkayhteistyössä

Perusterveydenhuolto

Linjaus 12:	Varaudutaan perustamaan kaksi terveysasemaa ja selvitetään mahdollisuudet tehdä yhteistyötä kuntien raja-alueilla
Linjaus 13:	Käynnistetään pilotti kuntarajat ylittävästä terveyskeskuspalvelujen listautumismahdollisuudesta rajatulla alueella
Linjaus 14:	Kalliita laitteita edellyttävät tai muutoin erikoistuneet terveydenhuollon palvelut tuotetaan yhteistyönä
Linjaus 15:	Selvitetään yhteistyömahdollisuudet hyödyntää yksityistä palvelutuotantoa

Neuvolat

Linjaus 16:	Paikallisen moniammatillisen toiminnan kehittämiseksi käynnistetään kokeiluhanke
-------------	--

Päivähoito

Linjaus 17:	Uusissa yksiköissä asetetaan tavoitteeksi vähintään 100 lapsen päiväkodit
Linjaus 18:	Naapurikunnan päivähoitotarve huomioidaan, kun alustavia tarpeita uudelle päivähoitokiinteistölle ilmaantuu
Linjaus 19:	Tavoitteeksi asetetaan vapaa hakeutuminen seudun kaikkiin päiväkoteihin
Linjaus 20:	Käynnistetään yksityisen päivähoiton kehittämiskeskuksen toiminta
Linjaus 21:	Päiväkotien suunnitteluprosesseihin yhdistetään seudullisia voimavaroja
Linjaus 22:	Päivähoidon järjestäminen uudelleenorganisoidaan seudullisesti

1. JOHDANTO

Tämä loppuraportti on tiivistelmä siitä, mitä yhteistyölinjauksia Tampereen kaupunkiseudun palveluverkkoselvityksen tuloksena esitetään tehtäväksi. Laajemmin seudun palveluverkkoa on kuvattu hankkeen väliraportissa. Selvitys koski perusterveydenhuollon, päivähoidon ja perusopetuksen palvelua. Nykyinen palveluverkko koostuu yhteensä 620 palvelupisteestä (perusopetus 142 kpl, päivähoido 270 kpl ja perusterveydenhuolto 208 kpl).

Tampereen kaupunkiseudulla on ollut tavoitteena laajeneva palvelujen käyttö hallinnollisista rajoista, myös kuntarajoista riippumatta. Edellä mainittu oli myös tämän selvityksen tavoitteena. Tampereen kaupunkiseudulla on aiemmin tehty palveluyhteistyötä lukuisissa kohteissa yksittäisin sopimuksin. Strategisia linjauksia kuntien välisestä yhteistyöstä on runsaasti, samoin kuin seudulliseen yhteistyöhön liittyviä selvityksiä. Yhteistyökohteet ovat kuitenkin olleet yksittäisiä, pieneen asiakasryhmän vaikuttavia, kuten mm. sopimukset eräiden terveydenhuoltopalvelujen ja päivähoidopalvelujen tuottamisesta sekä sopimukset ruotsinkielisen, vammaisopetuksen ja erityisopetuksen järjestämisestä ja kustannusten jaosta. Uusimmat seudulliset sopimukset liittyvät perusopetukseen ja päivähoidon. Perusopetuksen osalta sopimuksella sovitaan menettelytavoista silloin, kun oppivelvollisuuttaan suorittava oppilas saa perusopetusta muualla kuin asuinpaikkakunnallaan. Päivähoidon osalta lapsen muuttaessa toiseen Tampereen kaupunkiseudun kuntaan hän voi perheen niin halutessa jatkaa päivähoidossa entisessä kotikunnassaan toimintakauden loppuun saakka. Vastaavasti lapsi voi hakeutua tulevan kotikunnan tuottamaan päivähoidon jo toimintakauden alusta, vaikka perheen muutto uuteen kuntaan ajoittuisikin keskelle toimintakautta.

Kuntalaiset pitävät tärkeänä, että kunnallisia palveluja pystytään käyttämään mahdollisimman lähellä kotia, jolloin vältetään turhalta liikkumiselta. Palveluverkkoselvityksessä tehty työ kohdentuikin erityisesti kuntien raja-alueille, joissa on mahdollisuus suunnitella, toteuttaa ja tuottaa palveluja yhteistyössä palveluihin soveltuvin välimatkein.

Kuntayhteistyön ohella kunnat tekevät yhteistyötä eri toimijoiden, kuten muiden viranomaisten ja erilaisten kehittäjäorganisaatioiden, kolmannen sektorin ja oppilaitosten kanssa. Kunnat täydentävät yhä useammin toimintaansa ostopalveluilla. Kunnilla säilyy vastuu peruspalveluiden järjestämisestä, saatavuudesta, kokonaisuudesta ja laadusta. Alueen kuntien on laadittava palveluiden järjestämistavan linjaukset ja kehittämisen periaatteet yhdessä, jotta palvelurakenteiden muutos etenee hallitusti. Myös palveluiden markkinoiden kehittymisen ja kolmannen sektorin voimavarojen suuntaamisen kannalta on tärkeää, että kuntien palvelujärjestelmien ja kumppanuuksien kehitys on ennakoitavissa.

Palveluvaihtoehtojen lisääntyessä asiakkaille tulee tarjota mahdollisuuksia panostaa palvelun itsenäiseen hankintaan. Kunta vastaa palvelukokonaisuudesta ja on myös velvollinen määrittelemään mm. laadun vähimmäistason verorahoitteisille palveluille. Asiakkaiden asemaa voidaan vahvistaa palvelusitoumuksilla, joissa kuntalaisille annetaan lupauksia palvelujen saatavuudesta, laadusta, odotusajoista ja muista tärkeistä palvelujen piirteistä.

Palvelujen käyttäminen edellyttää, että asiakkailla on riittävä tieto palvelumarkkinoista eli yrityksistä ja muista toimijoista, tarjottavista palveluista, hinnoista ja menettelytavoista. Asiakasinformaation päävastuu on kunnalla ja sen toimialoilla. Informoinnin tulee olla aktiivista ja tasapuolisesti eri tuottajavaihtoehtoja markkinoivaa.

Kuntien välisen yhteistyön pohja on omien etujen tunnustamisessa ja yhteistyön yhteensovittamisessa kunkin osallistujan strategioihin ja tavoitteisiin. Useimmiten yhteistyötä voidaan harjoittaa parhaiten niissä asioissa, joissa on löydettävissä yhteinen etu ja josta kaikki osapuolet hyötyvät. Toimiva yhteistyö vaatii aikaa. Sen eteen kaikkien osapuolten on ponnisteltava. Oman edun tavoittelu on eräs yhteistyön este.

Jokainen osallistuja arvioi yhteistyön onnistumista omilla ja organisaationsa intresseillä, odotuksilla ja tavoitteilla. Yhteistyö voidaan kokea uhkaksi, sen voidaan pelätä johtavan kuntaliitoksiin, mutta toisaalta sen nähdään estävän kuntaliitokset. Toisaalta seutuyhteistyön voidaan epäillä vievän poliittista tai ammatillista vaikutusvaltaa ja toisaalta sen voidaan nähdä estävän sitä.

Seudullisen yhteistyön johtamisen toiminnan ytimenä on neuvotteluihin saatu valta, yhteisen edun etsiminen sekä verkostojen kautta tapahtuva vaikuttaminen. Yhteistyö kehittyy parhaiten silloin, kun seudun kunnat aidosti toimivat yhteiseksi hyväksi siten, että kaikki yhteistyöosapuolet saavat yhteistyöstä hyötyä. Omien etujen tavoittelu hankaloittaa yhteistyötä.

Seudullista yhteistyötä kohtaan esiintyy myös muutosvastarintaa ja pelkoja. Pelkoa aiheuttavat mm. kehittämistoimenpiteiden keskittyminen ja syrjäalueiden palveluiden heikkeneminen, mahdollinen seutuyhteistyön aiheuttama lisäbyrokratia ja päätöksenteon etäännyttäminen. Seutuyhteistyön onnistumisen ja jatkuvuuden kannalta on tärkeää varmistaa yhteistyölle riittävät taloudelliset ja henkilöresurssit.

Seutuyhteistyön haasteet ovat mittavat. Tiivistämällä kuntien välistä yhteistyötä saadaan lukuisia etuja:

- Kiinteistöinvestoinnit perustuvat yhteisiin palvelutarpeisiin
- Kunnat perustavat yhteisiin tarpeisiin suhteutettuja palveluyksiköitä
- Asiakkaan valinnan mahdollisuudet lisääntyvät
- Asiakkaalle tarjottavan palvelun saamisen perusteiden, käytänteiden ja laadun yhdenmukaistuminen nopeutuu
- Ammatillinen tuki, erityisosaamisen hyödyntäminen ja varmistaminen toteutuvat naapurikunnissa uhrattuja resursseja vastaan
- Henkilöstön rekrytoinnin ja palkkausperusteiden yhtenäistämisen edut koituvat seudun kaikille kunnille
- Henkilöstöressurssien käyttö on tarkoituksenmukaista
- Tilaresurssien käyttö tehostuu
- Toimintatapojen ja palveluprosessien yhdenmukaistaminen etenee ripeästi
- Erityispalveluiden synergiaedut saavutetaan
- Hankinnoissa ja kilpailutuksessa seudun parhaan osaamisen jakamisesta kaikki pääsevät osalliseksi
- Kustannustehokkaiden prosessien ja käytäntöjen levittäminen nopeutuu
- Laadukkaiden palvelujen vaikutus seudun imagoon ja vetovoimaisuuteen hyödynnetään
- Strateginen johtaminen vahvistuu.

2. HANKKEEN TAVOITTEET

2.1 Palveluverkkoselvityksen alustavat kysymyksenasettelut

Palveluverkkoselvityksen alustavat kysymyksenasettelut olivat seuraavat:

1. Miten alueen väestön palvelutarpeet muuttuvat 2030 vuoteen mennessä?
2. Millainen on nykyinen palveluverkko?
3. Millainen olisi seutukunnan palveluverkon optimaalinen/tavoitteellinen käyttö ja tuleva rakenne ilman kuntarajoja?
4. Toimenpide-ehdotukset em. toteuttamiseksi

Selvityksen tavoitteena olivat seuraavat:

- Yleisenä tavoitteena on tuottaa päätöksentekoon näkemyksiä siitä, miten kasvava palvelutarve, seutukunnan palveluresurssien tehokas käyttö ja laadukas palvelu ovat yhteen sovitettavissa
- Konkreettisenä työn tuloksena on
 - kerätään seututasoinen tieto palvelujen nykytilasta ja tulevaisuudesta
 - synnytetään em. pohjalta yhteinen näkemys ja tavoite palvelujen käytön tehostamisesta yli kuntarajojen
 - sovitaan konkreettista toimista palvelujen yhteiskäytölle
- Selvitykseen sisältyvät näkökulmat mm. lähipalvelujen, aluepalvelujen, keskitettyjen palvelujen, toimipisteiden määrän, koon, kunnan, sijoittumisen ja saavutettavuuden osalta sekä uusien palveluyksiköiden tarpeen osalta
- Selvityksen tavoiteltavana tuloksena ovat toimenpide-ehdotukset
 - Esim. kuntien välinen sopimus nykyisten palvelujen käytöstä yli kuntarajojen.

Yhteistyömahdollisuuksia lähdettiin tavoittelemaan nykytilaselvityksen pohjalta. Yhteistyösopimuslinjausten etsinnässä käytettiin alla olevaa jaottelua. Kohtien A-C lisäksi kirjattiin ylös hankkeen aikana esille nousseet muut linjaukset sekä keskusteluissa esille tulleet asiat.

Sopimukset ja linjaukset palveluverkkotyössä

2008 - 2009	<p style="text-align: center;">A Nykyinen palveluverkko Vapaat tilat ☺</p> <p style="text-align: center;">Välittömät sopimukset yhteiskäytöstä</p>	Tilat kunnissa ja kuntien rajoilla
		Esim. muiden kuntien 7-9 luokkalaisia Tampereen kouluihin?
2010 - 2015	<p style="text-align: center;">B Jo päätetyt investoinnit Uudet tilat ☺</p> <p style="text-align: center;">Linjaukset/sopimukset käytöstä</p> <p style="text-align: center;">- Ovatko uudet tilat muidenkin kuntien käytössä?</p> <p style="text-align: center;">- Onko päällekkäisiä investointeja?</p>	Tilat kunnissa ja kuntien rajoilla
		Esim. voiko oman kunnan investointia välttää kokonaan/osittain, jos yhteistyösopimus asiakkaiden ohjaamisesta toiseen kuntaan tulevaan uuteen terveyskeskukseen?
2015 - 2030	<p style="text-align: center;">C Suunnitelmat vuoteen 2020 ja 2030 Ei vielä päätetyt tilat ☺</p> <p style="text-align: center;">Linjaukset/sopimukset suunnittelusta, rakentamisesta ja käytöstä</p> <p style="text-align: center;">- Kuinka paljon rakennetaan?</p> <p style="text-align: center;">- Useita palveluja yhdessä tilassa?</p> <p style="text-align: center;">- Siirreltävyyys, muunneltavuus?</p> <p style="text-align: center;">- Kuka omistaa, millä rahoitusmalleilla?</p>	Yhteistyö valituilla raja-alueilla
		Esim. Vuores, Nurmi-Sorilla, Ojala-Lamminrahka Mitä yhteisiä rakennuksia palveluille, millä rahoitusmalleilla?

Kuva 1. Yhteistyösopimuslinjausten etsinnässä käytetty jaottelu

2.2 Hankkeen yhteys muihin meneillään oleviin hankkeisiin

Tämän palveluverkkoselvityksen aikana seudulla oli meneillään useita hankkeita, kuten kaupunkiseudun rakennemallivaihtoehtojen suunnittelu. Palveluverkkoselvityksen aikana pidettiin hankkeiden yhteisiä suunnittelupäiviä ja seminaareja.

Maankäytön, liikenteen, palvelujen, elinkeinojen ja asumisen yhteissuunnittelua sekä ilmastostrategian lähtökohtien huomioimista pidettiin tärkeänä hankkeiden yhteisissä tapaamisissa. Hankkeiden ajoitus oli palveluverkkoselvityksen osalta ongelmallinen, sillä muut hankkeet olivat vielä suhteellisen alkuvaiheessa, kun palveluverkkoselvityksessä oli jo johtopäätösten tekovaihe. Tämän vuoksi palveluverkkoselvitys keskittyi antamaan muihin hankkeisiin syötteitä. Raja-alueiden keskeistä roolia palvelujen yhteissuunnittelussa pidettiin esillä ja liikenneyhteyksien tärkeää roolia korostettiin palvelujen mahdollistajana. Kuntien välistä yhteistyötä palvelujen käytössä syntyy pääasiassa kahdella tavalla, kahden tai useamman kuntarajan kohdatessa tai siten, että toisen kunnan kuntalaiset käyttävät toisen kunnan palveluja lähellä työ- tai opiskelupaikkaansa tai sinne kulkevilla reiteillä. Julkisen liikenteen rooli korostuu eritoten nuorten liikkumiseen liittyen sekä kun liikutaan ruuhkaisille alueille, joihin pääsee kätevämmiin julkisilla liikennevälineillä kuin omalla autolla.

2.3 Ohjaus- ja projektiryhmän kokoonpano

Hankkeen ohjausryhmänä toimii Tampereen kaupunkiseudun kuntajohto. Projektiryhmän muodostavat kuntien ja kaupunkiseudun kuntayhtymän johtavat asiantuntijat: Tilajapäällikkö Erkki Lehtomäki (pj) Tampere, vs. strategiapäällikkö Reija Linnamaa Tampere (varaedustaja tilajapäällikkö Taru Kuosmanen Tampere), suunnittelupäällikkö Sisko Hiltunen Tampere, perusturvajohtaja Raija Harju Kangasala (vanhus- ja vammaispalveluiden johtaja Janita Koivisto Kangasala), talousjohtaja Anssi Koski Pirkkala (sosiaalijohtaja Matti Pitkänen Pirkkala ja sivistystoimenjohtaja Markku Valkamo Pirkkala), perusturvajohtaja Tarja Marjamäki Nokia, sivistystoimen johtaja Nina Lehtinen Lempäälä (koulutoimenjohtaja Tuomas Erkkilä Nokia), sosiaali- ja terveystoimenjohtaja Pirkko Partanen Vesilahti, ylilääkäri Sari Mäkinen Orivesi (lukion rehtori – sivistystoimen johtaja Simo Sinervo Orivesi), perusturvajohtaja Kari Virta (varapuheenjohtaja) Ylöjärvi sekä seutujohdaja Päivi Nurminen ja seutukoordinaattori Tuukka Salkoaho Tampereen kaupunkiseudun kuntayhtymä.

FCG Efeko Oy:stä työhön osallistuivat kehitysjohtaja Pekka Nieminen (projektipäällikkö 1.9.2008 alkaen), johtava konsultti Sirpa Korhonen (projektipäällikkö 31.8.2008 asti), johtava konsultti Isto Halinen ja johtaja Jarmo Asikainen. FCG Planeko Oy:stä työhön osallistuivat suunnittelija Kirsti Toivonen ja johtava asiantuntija Satu Lehtikangas.

3. RAJA-ALUEKOHTEET JA VÄESTÖENNUSTEET

3.1 Raja-aluekohteet

Palveluverkko on laaja jo yhdessä kaupungissa/kunnassa, ja Tampereen kaupunkiseudulla tarkasteltujen palvelujen palvelupaikkoja on yhteensä 620 kpl. Näistä kukin kunta hallinnoi omia palvelupaikkojaan. Seudullisessa palveluverkkoselvityksessä keskityttiin sellaisiin palvelupaikkoihin ja palveluihin, joiden yhdessä kehittämiseen löytyy yhteinen intressi. Tällöin suuri osa konkreettisista palvelupisteiden tulevaisuuden ehdotuksista kohdistuu raja-alueille, eli missä kuntien rajoilla voisi rajan molemmin puolin löytyä yhteistyötä.

Taulukko 1. Raja-aluekohteet, joissa on potentiaalia kuntien palveluyhteistyöhön

Raja-aluekohteet	Väestön lisäys
Tampere-Lempäälä; Vuores, laajempaan kokonaisuuteen mukaan kuuluu lisäksi Säöksjärvi/ Kulju sekä Hervanta	<ul style="list-style-type: none"> • Vuores: 14 000 vuoteen 2020 mennessä • Hervantajärvi: 2000 - 4000 asukasta vuoteen 2030 mennessä • Lehtivuori: 1600 – 1700 asukasta vuoteen 2030 mennessä
Tampere-Kangasala; Ojala-Lamminrahka, laajempaan kokonaisuuteen kuuluu Atala, Linnainmaa ja Vatiala	<ul style="list-style-type: none"> • Ojala-Lamminrahka: 8000 - 12 000 vuoteen 2030 mennessä
Tampere-Kangasala; Nurmi-Sorila, laajempaan kokonaisuuteen kuuluu lisäksi Suinula ja Ruutana	<ul style="list-style-type: none"> • Nurmi-Sorila: 11 000 vuoteen 2030 mennessä
Ylöjärvi-Tampere; Siivikkala, laajempaan kokonaisuuteen kuuluu lisäksi Lentävänniemi ja Lielähti	<ul style="list-style-type: none"> • Siivikkala: 1000 - 3000 vuoteen 2030 mennessä • Niemenranta: 4000 asukasta vuoteen 2020 mennessä
Ylöjärvi-Tampere; Vuorentausta	<ul style="list-style-type: none"> • Vuorentausta: 0 - 2000 vuoteen 2030 mennessä
Pirkkala-Tampere; Partola-Härmälä	<ul style="list-style-type: none"> • Partola: noin 1000 asukasta vuoteen 2020 mennessä • Kalmari: n. 2000 asukasta vuoteen 2020 mennessä
Tampere-Nokia-Ylöjärvi; Kolmenkulman yritysalue	Työpaikka-alue

3.2. Tampereen seudun väestö

Tilastokeskus ennustaa Tampereen kaupunkiseudun kasvavan 2030 mennessä noin 72 000 asukkaalla. Kaupunkiseudun kunnat ovat kuitenkin varautumassa jopa 80 000 – 90 000 asukkaan kasvuun. Taulukkoon 1 listattuihin kaavoituskohteisiin voisi alustavien näkemysten mukaan sijoittua 55000–60000 asukasta. Mainitut raja-alueet ovat lähivuosisikymmenten suurimpia potentiaalisia kasvualueita Tampereen kaupunkiseudulla kuntien sisäisten kasvukohteiden rinnalla. Sijaintinsa puolesta niillä on hyvät edellytykset kuntien väliseen yhteistyöhön hyvinvointipalveluiden tuottamisessa. Vuoden 2008 alussa käynnistyneessä Tampereen kaupunkiseudun rakennemallityössä tullaan tutkimaan tarkemmin erilaisia seudun maankäytön kehittämisvaihtoehtoja. Sen yhteydessä saattaa nousta esiin myös muita mitoitukseltaan merkittäviä, uusia asuntoalueita. Rakennemallityön lähtökohdaksi kaupunkiseudun kunnat tuottivat omia näkemyksiään maankäytön kehittymisestä vuoteen 2030 saakka. Edellä taulukossa 1 mainitut kohteet ovat kuntien ehdotuksissa mukana. Näiden kuntakehityskuvien perusteella rakennemallityössä tullaan tuottamaan näkemys kaupunkiseudun maankäytön kehittymisestä kokonaisuutena. Työssä otetaan kantaa mm. mainittujen raja-aluekohteiden toteutusaikatauluun.

Vuoreksen palveluyhteistyöstä on alustavasti sovittu. Ojala-Lamminrahkan ja Nurmi-Sorilan suunnitteluyhteistyö on aloitettu.

Tampere-Lempäälä; Vuores

- yhteistyöstä palvelujen toteuttamisesta on alustavasti sovittu Tampereen kaupungin ja Lempäälän kunnan kesken (Tampere toteuttaa ja Lempäälä ostaa)
- kaikista alueelle toteutetuista palveluista ei vielä varmuutta
- erityisesti alkuvaiheessa voidaan tukeutua lähialueella olemassa oleviin palveluihin esimerkiksi Hervannassa

Tampere-Kangasala; Ojala-Lamminrahka ja Nurmi-Sorila

- Ojala-Lamminrahkan ja Nurmi-Sorilan suunnittelutyöt nivoutuvat yhteen.
- yhteistyöstä palvelujen toteuttamisessa on käyty ensimmäinen neuvottelu kaavoittajan ja palvelujen järjestäjän kesken
- tullaan tukeutumaan osittain lähialueen palvelupisteisiin mm. Atalassa, Linnainmaalla ja Vatialassa ja toisaalta Suinulassa ja Ruutanassa

Muiden edellä mainittujen raja-alueiden palveluyhteistyöstä ei ole käyty vielä keskusteluita. Useiden raja-aluekohteiden osalta tulevien vuosien kehitys on luonnollisesti vielä auki, esimerkiksi Vuorentaustan kasvu liittyy siihen, miten Kolmenkulman alue lähtee liikkeelle. Raja-aluekohteiden tunnistaminen on kuitenkin olennaista palveluverkkotyössä, suurimmat potentiaaliset kasvusuunnat on oltava jo tässä vaiheessa tiedossa, jotta niiden rakentaminen on 20 vuoden sisällä mahdollista.

4. HANKKEEN TULOKSET eli toimenpide-ehdotukset seudullisen palveluverkon kehittämiseksi

Projektiryhmän kanssa käytyjen keskustelujen, haastattelujen tulosten sekä kerätyn nykytilatiedon pohjalta hankkeessa on löydetty yhteistä näkemystä ja tavoitteita palvelujen käytön tehostamisesta yli kuntarajojen. Seuraavassa on esitetty lyhyesti palvelukohtaisesti taustatiedot, ja kussakin kohdassa laatikossa on kuvattu konkreettiset toimet palvelujen yhteiskäytölle. Nämä on nimetty linjauksiksi, joita on yhteensä 22 kpl. Lisäksi hankkeen aikana nousi esille linjauksiin liittyviä jatkohanke-ehdotuksia.

Linjaukset voidaan jakaa toteuttamisen osalta kehityshankkeisiin ja yhdessä sovittaviin toimintatapoihin. Yhdessä sovittavat toimintatavat voidaan valmistelun jälkeen panna täytäntöön suhteellisen nopealla aikataululla. Kehityshankkeet vaativat laajempaa valmistelua ja niiden toteuttaminen kestää pitempään. Jako on esitetty liitteessä 1.

4.1 Kaikkiin palveluihin liittyvät linjaukset

Toimenpide-ehdotukset: KAIKKI PALVELUT

Linjaus 1: Kaavoituksen ja palveluista vastaavien yhteistyö sekä informaatio naapurikunnille

Palvelujen suunnittelu tehdään yhteistyössä kaavoituksen kanssa. Kaavoittajalle on annettava varhaisessa vaiheessa tietoa kaavoitusalueen palvelutarpeista ja tilatarpeista sekä yleis- että asemakaavoituksen yhteydessä. Kaavoittaja kutsuu palveluista vastaavat kokoon suunnitteluvaiheessa. Lisäksi on tärkeää seutuyhteistyön kehittämiseen panostaminen palvelujen ja kaavoituksen yhteistyön osalta. Palvelusta vastaavat ja kaavoittajat sopivat toimintamallista, miten palvelutarpeet ja niiden muutokset huomioidaan riittävän varhain. Kaavoittajalta toivotaan vaihtoehtoisia suunnitelmia, joihin palvelujen järjestäjät voivat ottaa varhaisessa vaiheessa kantaa.

Uusia palvelupisteitä kuntien raja-alueilla suunniteltaessa tai vanhoja laajentaessa kukin kunta on velvollinen ottamaan yhteyttä naapurikuntien edustajiin. Tavoitteena on mahdollisten päällekkäisten investointien välttäminen yhteissuunnittelulla.

Linjaus 2: Väestösuunnittelussa käytettävän aluejaon kehittäminen

Nykyisissä aluejaon periaatteissa ja käytänteissä on huomattavaa vaihtelua kuntien välillä. Yhteistyön vahvistamiseksi määritellään yhteiset alueet palveluiden järjestämiseksi. Jos toiminnallisesti järkeviä alueita ei voi muodostaa summaamalla nykyisistä osa-alueista, osa-aluejakoja täytyy muuttaa.

Koko seutua koskevat osa-alueittaiset väestöennusteet tulee tehdä samanaikaisesti siten, että aluejaoista on yhteisesti sovittu. Palvelutuotannon suunnittelua palveleva ennuste pohjautuu olemassa oleviin suunnitelmiin, kaavavariantoihin ja paikallistuntemukseen.

Linjaus 3: Uusien investointien mitoitus, tilojen monikäyttöisyys ja muunneltavuus sekä yksikkökoon kohottaminen uusissa yksiköissä

Uusia investointeja toteutettaessa huomioidaan myös kasvun vara. Tilastokeskuksen väestöennuste ja kuntien omat ennusteet vuodelle 2030 poikkeavat toisistaan huomattavasti. Hyvin monessa toteutuneessa investoinnissa aika-

taulu on viivästynyt, jolloin rakennusten mitoitus on jo valmistuessaan liian pieni. Tavoitteeksi tulee asettaa kasvun varan huomioiminen investoinneissa.

Esim. sivistystoimen palvelutiloja on tarkoituksenmukaista keskittää lähelle toisiaan. Koulukiinteistöistä tehdään monitoimikeskuksia. Tilat toteutetaan monikäyttöisiksi ja muunneltaviksi. Tilojen käyttöä tehostetaan mm. siten, että samalla tilalla on useita käyttäjiä omilla vuoroillaan.

Väestön ikärakenteen muutosten vuoksi tiloista tehdään muunneltavia.

Palveluverkon kehittämisessä pyritään suurempiin yksiköihin, joissa toiminta voidaan järjestää pieniä yksiköitä tehokkaammin. Volyymin myötä tuottavuus kasvaa, ja henkilöresurssien käyttö tehostuu.

LINJAUKSI STA SEURAAVAT JATKOHANKKEET

Jatkohanke 1: Lähi-, alue- ja keskitettyjen palvelujen käsitteistöjen yhtenäistäminen

Hankkeessa kerättiin tieto lähi-, alue- ja keskitetyistä palveluista. Tuloksista kävi ilmi, että vaihtelua on paljon, usea palvelu on toisessa kunnassa lähipalvelu, toisessa alueellinen palvelu ja kolmannessa keskitetty palvelu. Osa eroista johtuu käsitteiden määrittelystä, mutta suurin syy on luonnollisesti se, onko palvelut päätetty järjestää, eri syistä johtuen, lähi-, alue- vai keskitettyinä palveluna.

Käsitteiden käyttö kuntien välillä on sekavaa, mikä vaikeuttaa suunnittelua ja yhteistyön käytännön toteutusta. Seudullisen yhteissuunnittelun edistämiseksi näiden käsitteiden käytössä on syytä pyrkiä yhtenäisyyteen. On sovittava, mitkä käsitteitä käytetään ja mikä sisältö niille annetaan.

Palvelujen yhtenäisen tarkastelun voi tehdä vain, mikäli purkaa jokaisen palvelun auki suoritettaviksi toimenpiteiksi. Sen jälkeen voidaan tarkastella parasta kokonaisuutta lähi-, alue- ja keskitetyistä palveluista yli kuntarajojen ja avata resurssien ja tilankäytön mahdollisuudet tehokkaampaan toimintaan.

Jatkohanke 2: Hankinnat ja kilpailuttaminen

Myös hankinnoissa ja kilpailuttamisessa nähdään nykyistä laajempia seudullisen yhteistyön mahdollisuuksia. Jos näitä palveluja hoidetaan seudullisesti, hyvällä resursoinnilla varmistetaan paras osaaminen kaikille kunnille. Tämän hetken toiminnassa on kokemuksia nykyisten resurssien riittämättömyydestä. Tavaroiden ja palvelujen hankintatehtävissä on kyse erityisosaamisesta, jota tarvitaan monille alueille.

Kun tuotantotapojen vertailussa päädytään hankkimaan palvelu oman organisaation ulkopuolelta, hankinta on tavallisesti kilpailutettava. Kilpailuttamisen tulee olla mahdollisimman avointa, markkinoiden kehittymisedellytyksiä tukevaa.

Kun tuotantotapojen vertailussa päädytään hankkimaan palvelu oman organisaation ulkopuolelta, hankinta on tavallisesti kilpailutettava. Kilpailuttamisen tulee olla mahdollisimman avointa, markkinoiden kehittymisedellytyksiä tukevaa.

Jatkohanke 3: Tukipalvelut

Kuntalaisille järjestettävissä hyvinvointipalveluissa onnistuminen edellyttää, että perustehtäviä tuetaan monin tavoin. Tukipalveluja ovat mm. siivouspalvelut, kuljetukset, ruokahuolto ja kiinteistöhoito. Seudun tukipalvelutyöryhmälle sopisi selvityshankkeeksi hyvinvointipalvelujen tukipalvelujen suunnittelu yhteistyönä. Asia vaatii paljon suunnittelutyötä mm. sen osalta, toteutetaanko tukipalvelut omana vai ostopalveluna. Selvitystyö loisi pohjaa yhteiselle etenemiselle ja sille, miltä osin tukipalveluratkaisut voivat olla kuntakohtaisia, miltä osin seudullisia.

4.2 Perusopetus

Hankkeen väliraportissa todettiin, että selvityksen kohteena olevalla seudulla on tällä hetkellä vuosiluokkien 1-6 kouluja 96, vuosiluokkien 7-9 kouluja 21, yhtenäiskouluja 15 ja erityiskouluja 10. Palvelupisteitä on siten yhteensä 142. Esiopetusta annetaan osassa kouluja ja päiväkoteja. Päiväkoteja on kaikkiaan 193.

Tilastokeskuksen väestöennusteen mukaan seudun perusopetuksen oppilasmäärä kasvaa vuodesta 2006 vuoteen 2030 yhteensä 6 321 oppilaalla. Vuosiluokkien 1-6 oppilasmäärä kasvaa 4681 oppilaalla ja vuosiluokkien 7-9 oppilasmäärä 1680 oppilaalla. Oppilasmäärän kasvu perustuu ennusteeseen alueen väestömäärän kasvusta 72 000 asukkaalla. Seudun kuntien ennusteet kasvusta ovat n. 80 000 – 90 000 asukasta.

Oppilaiden kokonaislisäys 6321 tarkoittaa, että tarkastelualueella on vuonna 2030 yhteensä n. 280–290 perusopetusryhmää enemmän kuin vuonna 2006. Tällöin perusopetusryhmän keskimääräisenä laskennallisena kokona pidetään 22 oppilasta. Perusopetusryhmien määrä vl. 1-6 osalta kasvaa n. 210 ryhmällä ja vl. 7-9 osalta n. 70 ryhmällä. Kuntien ennusteiden mukaan laskien perusopetusryhmien lisäys olisi n. 310–360 ryhmää.

Toimenpide-ehdotukset: PERUSOPETUS

Linjaus 4: Peruskouluverkon yhteissuunnittelun tavoite

Perusopetuksen ylikunnallinen järjestäminen edellyttää kuntien yhteissuunnittelun tehostamista. Kaupunkiseudun kunnat sitoutuvat perusopetuksen yhteissuunnittelun tavoitteeseen kuntien raja-alueilla, jolloin naapurikunnan perusopetuspalvelujen tarve huomioidaan, kun alustavia tarpeita uudelle kiinteistölle ilmaantuu. Tavoitteena on kouluverkon seudullinen kehittäminen siten, että koulun tilatarvetta ja -käyttöä suunniteltaessa huomioidaan ainakin lähellä olevien koulujen tilojen käyttötilanne. Henkilöstösuunnittelu sisältyy tavoitteeseen.

Raja-alueilla sijaitsevien kohteiden suunnittelu toteutetaan yhteistyössä.

Linjaus 5: Sopimus perusopetuksen kustannusten korvaamisesta

Perusopetuksen osalta kuntarajat ylittävän kehittämisen keskeisin painopiste on kasvavan palvelutarpeen turvaaminen muodostamalla riittävän suuria yksiköitä. Perusopetuksen osalta kuntarajat ylittävän kehittämisen keskeisin painopiste on kasvavan palvelutarpeen turvaaminen tuottamalla lisää oppilaspaikkoja.

Kuntarajan ylittämisen pelisäännöistä on sovittu seudun kuntien kesken. Sopimus on tullut voimaan 1.8.2008. Keskeisiä sopimisen kohteita ovat kustan-

nusten korvaaminen, kuljetuskustannusten käsittely, oppilaiden valinta ja opetustarjonnan kehittäminen. Tuotteistuksen edetessä sopimusosapuolet sitoutuvat neuvottelemaan tuotteistettujen palvelujen hintojen käytöstä kunnan kustannusten perusteena. Sopimusta tullaan vuoden 2009 aikana kehittämään seudullisen tuotteistamisprosessin kautta. Kullakin sopimusosapuolella on oikeus irtisanoa sopimus päättyään omalta osaltaan lukuvuoden lopussa.

Kuntarajojen ylittäminen perusopetuksessa tarkoittaa lähinnä yleisopetuksen 7–9 vuosiluokkien oppilaiden liikkumista. Tampereen kaupungilla on valmiuksia ottaa vastaa naapurikuntien oppilaita lähinnä keskustan kouluihin. Erityisesti Ylöjärveltä, mutta myös muista kunnista tulee peruskoulun oppilaita Tampereelle. Myös eräillä kuntarajaa lähellä olevilla alueilla rajanylitys on mahdollista toteuttaa. Rajanylitykset voivat lisääntyä muutaman vuoden kuluessa, kun oppilasmäärät Tampereella vähenevät.

On myös huomioitava muutkin kuntarajaa ylittävät kuin vain Tampereelle tulevat. Tälläkin hetkellä joukko tamperelaisia peruskoululaisia käy koulun naapurikunnassa. Myös kehyskunnissa on ristikkäistä koulunkäyntiä.

Linjaus 6: Seudullinen opetussuunnitelma

Opetushallitus on vahvistanut perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet. Perusopetus on opetussuunnitelmallisesti yhtenäinen kokonaisuus. Se tarkoittaa pedagogisesti ja toiminnallisesti yhtenäisen perusopetuksen toteuttamista. Yhtenäisessä perusopetuksessa kouluilla on yhteinen ja yhdessä tehty opetussuunnitelma.

Yhtenäisellä perusopetuksella tarkoitetaan käytännössä kahta asiaa:

1. Eri koulujen opetus ja kasvatustyö sekä arviointi ovat yhtenäiset. Kukin koulu toimii omana itsenäisenä yksikkönään ja niillä on oma hallintonsa.
2. Yhtenäiskoulu, jossa on saman hallinnon alaisena toimivat vuosiluokat 1-9. Koulut eivät välttämättä toimi samassa rakennuksessa, mutta puhtaimmillaan yhtenäiskoulu tarkoittaa samoissa tiloissa toimimista.

Yhtenäisen perusopetuksen toteutumista säätelevät mm. opetussuunnitelma, koulujen toimintakulttuuri, opettajuus, rehtorius sekä oppilaiden kokemukset.

Muuttoliike vahvistaa seudullisen opetussuunnitelman tarvetta. Vuonna 2007 kaupunkiseudun kuntien sisäinen muuttoliike oli 42 200 asukasta, josta Tampereella muutti 31 000 asukasta. Kuntien välinen muuttoliike oli 9 400 asukasta. Muuttajia oli siten 51 600 eli n. 15 % kaupunkiseudun asukkaista.

Opetussuunnitelmien laadintaan annetaan lähivuosina valtakunnallisia ohjeita, joiden pohjalta seudullisen opetussuunnitelma laadintaprosessi käynnistetään. Opetussuunnitelma ohjaa ja yhtenäistää koulujen opetus- ja kasvatustyötä. Suunnitelmassa on kuntakohtaisia osioita.

Varhaiskasvatus, esi- ja perusopetus muodostavat eheän kokonaisuuden, joka ilmenee opetussuunnitelmissa, oppilashuollossa, henkilöstörakenteessa ja rakentamisessa.

Linjaus 7: Yksikkökoko

Saavutettavuuden näkökulmasta seututasoisella suunnittelulla on mahdollisuus huolehtia seudun perusopetuksen lähipalvelujen saavutettavuudesta paremmin kuin yksittäiset koulutuksen järjestäjät.

Tämänhetkisten päätösten mukaan seudulla on kuluvan vuosikymmenen päättyessä kaikkiaan 10 alle viidenkymmenen oppilaan koulua. Seudulla on pieniä kouluja, joissa on 0-4 luokat. Osa näistä voitaneen säilyttää.

Pedagogisesta ja toiminnallisesta näkökulmasta arvioiden toimivan koulun minimikokona pidetään 50 oppilasta ja kolmea opettajaa. Käytännössä on havaittu, että kolmesarjaiset tai kolmen kerrannaiset yhtenäiskoulut ovat taloudellisesti tehokkaimpia. Tämä tarkoittaisi, että yhtenäiskoulussa on vähintään 540 oppilasta. Isoilla asuntoalueilla on tarvetta kuusisarjaisiin yhtenäiskouluihin, esim. Vuoreksessa on suunnitteilla 1 200 oppilaan koulu.

Yksikkökoolle ei olla asettamassa ehdottomia ylä- tai alarajoja. Suuntauksena on yhtenäiseen perusopetukseen siirtyminen pitkällä aikajänteellä. Uusia kouluja rakennettaessa niistä pyritään muodostamaan monitoimikeskuksia. Varhaiskasvatus, neuvolat ja muut perhepalvelut sekä opetus-, kulttuuri-, kirjasto-, liikunta- ja nuorisopalvelut keskittyvät mahdollisuuksien mukaan samaan kiinteistöön.

Yhtenäiskoulun rakentamisessa tai muutoin kouluverkkoa kehitettäessä huomioidaan samalla esiopetuksen tilatarpeet. Muutammat kunnat ovat ottaneet kannan, että esiopetusta toteutetaan koulujen yhteydessä. Asian käytännön etenemisen hidaste on tiloissa. Tällä hetkellä huomattava osa esiopetuksesta annetaan päiväkodeissa.

Aamu- ja iltapäivätoimintaa on tarkoituksenmukaista järjestää siinä koulussa, missä lapsi käy. Jos perusopetuksessa kunnanraja ylittyy, rajanylitys koskee myös aamupäivä- ja iltapäivätoimintaa. Lisäopetuksessa ja perusopetuksen valmistavassa opetuksessa kunnilla on omat toimintamallinsa. Perusopetuksen valmistavassa opetuksessa on kuntakohtaisia sopimuksia.

Linjaus 8: Kasvavan oppilasmäärän sijoittuminen

Oppilasmäärä kasvaa vuoteen 2030 mennessä n. 6320 oppilaasta (Tilastokeskuksen ennuste) 7000 – 8000 oppilaaseen (kuntien omien ennusteiden mukainen). Tämä lisäys tarkoittaisi 14-15 uutta 540 oppilaan yhtenäiskoulua. Käyttämällä perusopetusryhmän kokona 22 oppilasta uusia opetusryhmiä muodostuu 280 – 290 (Tilastokeskuksen ennuste) tai 310 – 360 (kuntien ennusteet).

Oppilaiden sijoittuminen koulutiloihin voi tapahtua seuraavasti:

1. Kunnat selvittävät mahdollisuudet sijoittaa lisää oppilaita nykyisiin kouluihin (oppilasmäärältään vähenevät alueet ja vapaata tilaa omaavat koulut) tai rakenteilla oleviin kouluihin ja arvioivat ryhmäkokojen tarkoituksenmukaisuutta
2. Esiluokkia sijoitetaan koulutiloihin
3. Alle 50 oppilaan kouluja yhdistetään naapurikouluihin mahdollisuuksien mukaan

4. Kunnat sitoutuvat yhteissuunnittelun mukaisiin velvoitteisiin. Uusien koulutilojen (uudet koulutilat ja nykyisten laajennukset) suunnittelu tehdään yhteissuunnitteluelvoitteen mukaisesti kuntien raja-alueilla. Nykyiset yhteistyösopimukset harmonisoidaan veloitteen mukaisesti. Vuoreksen osalta yhteistyöstä on jo sovittu Tampereen ja Lempäälän kesken. Koulukeskukseen tulee myös päiväkoti ja terveydenhuollon palveluja. Kustannustenjaon periaatteesta on sovittu.
5. Yhteissuunnitteluelvoitteen piiriin kuuluvat mm. Ojala-Lamminrahka (Tampere-Kangasala), Nurmi-Sorila (Tampere-Kangasala), Siivikkala-Lielahden-Lentävänniemi (Tampere-Ylöjärvi), Vuorentausta (Tampere-Ylöjärvi), Partola-Härmälä (Tampere-Pirkkala) ja Toivio (Tampere-Pirkkala).

Jo lähivuosina Tampereen 7-9 luokkien oppilasmäärä alkaa laskea, jolloin tiloja vapautuu muille palvelujen tarvitsijoille. Samanaikaisesti tämän selvityksen kanssa Tampereen kaupunki tekee omaa palveluverkkoselvitystään.

Siivikkalan-Lielahden-Lentävänniemen osalta tilanne on monilta osin avoin. Kouluverkkoratkaisuun vaikuttaa monta asiaa, kuten muiden koulukiinteistöjen käyttötilanne, kirjastopalveluihin liittyvät ratkaisut ja liikennekysymykset.

Partola-Härmälässä nykyinen ja tuleva palveluverkko kattaa Tampereen tarpeen. Tulevaisuudessa alueen yläkouluihin voi tulla oppilaita Pirkkalasta. Julkisella liikenteellä voidaan tukea tätä ratkaisua.

Vuorentausta sijaitsee Ylöjärven ja Tampereen raja-alueella. Ylöjärvellä koulun mitoitus sopii nykyiseen oppilasmäärään. Tampereen puolella kouluissa on nyt tilaa, mutta ei enää vuonna 2009, kun esiopetusta siirtyy vapaana oleviin koulutiloihin. Ylöjärvelle rakennettavaan Haaviston kouluun sijoittunee n. 400–500 oppilasta, koulu voitane laskea raja-alueen kouluksi. Toivion alueella Pirkkalassa kyse on lähinnä täydennysrakentamisesta.

Jo oppilasmäärän kasvusta sekä nykyisten ja rakenteilla olevien koulujen sijainnista suhteessa uusiin asuntoalueisiin johtuen on todennäköistä, että uusia koulutiloja joudutaan rakentamaan vuoteen 2030 mennessä. Tilastokeskuksen väestöennusteen ja edellä esitettyjen uusien asuntoalueiden pohjalta kuntien omia väestöennusteita lähestyessä oppilasmäärän lisäys voidaan arvioida seuraavasti (alakoulu + yläkoulu = perusopetus yhteensä):

Vuores $800 + 400 = 1200$, Ojala-Lamminrahka $400 + 200 = 600$ tai $800 + 400 = 1200$, Nurmi-Sorila $400 + 200 = 600$ tai $800 + 400 = 1200$, Siivikkala-Lielahden-Lentävänniemi $800 + 400 = 1200$, Vuorentausta $400 + 200 = 600$, Partola-Härmälä $400 + 200 = 600$, Ylöjärvi $800 + 400 = 1200$. Siivikkalan-Lielahden-Lentävänniemen oppilaat sijoittunevat kahteen eri kouluun, kuten myös Ylöjärven oppilaat.

Peruskouluverkon suunnittelu em. raja-alueella toteutetaan yhteistyönä. Verkon suunnittelulla tavoitellaan oppilaille yhdenvertaista ja laadukasta opetusta asuinpaikasta riippumatta kuntarajat ylittäen. Rakenteellisilla (tilat, hallinto, henkilöstö, tukipalvelut) ratkaisuilla edistetään yhtenäisen perusopetuksen toimintaedellytyksiä. Suunnittelulla turvataan opetuksen järjestämisen kannalta riittävä koulun oppilasmäärä.

Kouluihin hakeutumista ohjataan mm. seudullisella opetussuunnitelmalla, opetussuunnitelman painotuksilla, oppilaaksioton ohjeistuksella ja määrittelemällä koulujen aloituspaikkojen enimmäismäärät.

Koulutilat mitoitetaan siten, että perusopetuksen ensimmäisten luokkien oppilaat voivat käydä koulua oman alueensa lähikoulussa. Oppilaiden koulumatkat ovat liikenneyhteydet, matkan pituus ja matkaan käytettävä aika huomioon ottaen turvallisia ja lyhyitä.

Koululaisten aamu- ja iltapäivätoiminta järjestetään ensisijaisesti koulutiloissa. Tilakustannuksia vähennetään koulukiinteistöjen tehokkaalla käytöllä. Koulutilojen tulee olla monikäyttöisiä ja muunneltavissa.

Linjaus 9: Kansainvälisen opetuksen järjestäminen

Selvitystyö kansainvälisen koulun perustamisesta on käynnistymässä Tampereen kaupungin toimesta vuoden 2008 aikana. Asiasta on tehty mm. tervekaritoitusta, kyselyjä ja valtuustoaloite. Kansainvälisen koulun perustaminen seudullisena yhteistyöhankkeena nousi esiin kaupunkiseudun kuntien välisissä sivistysjohtajien neuvotteluissa. Selvitystyöhön asetetaan seudullinen työryhmä, joka kartoittaa erilaisia toteuttamisvaihtoehtoja, arvioi kustannusvaikutuksia, yhteistyömahdollisuuksia muiden koulujen kanssa ja muita erityiskysymyksiä.

Koulun sijaintia suunniteltaessa otetaan huomioon seudun joukkoliikenneyhteydet.

Linjaus 10: Erityisopetus

Erityisopetuksen alueellisen ja seudullisen yhteistoiminnan kehittämishakkeessa saatu kokemus osoittaa, että erityisopetuksen järjestäminen seudullisena on mahdollista ja toivottavaa. Hyödyllisenä yhteistyö nähdään etenkin vaativien erityistukimuotojen kannalta. Yhteistyö lisää oppilaiden koulutuksellista tasa-arvoa. Seutuyhteistyön kautta on mahdollista saada erityispedagogista tietämystä ja osaamista nykyistä useampien kuntien käyttöön ja näin parannetaan laatua. Moniammatillinen ote vahvistuu erityisopetuksen järjestämisessä.

Erityisopetuksen keskitetty järjestäminen edellyttää kuntien yhteistyötä. Keskitäminen koskee lähinnä erityisen vaativaa erityisopetusta. Keskitämisen selvittämisessä on mahdollista edetä niin, että kukin kunta tekee omat tarvekartoitukset, joita sitten käytetään yhteisen suunnittelun pohjana.

Erityisopetuksen yhteistyötarpeista käynnistetään seututasoinen selvitys vuonna 2009 ja tarvittavista sopimuksista koostetaan koko seutua koskeva yhteinen palvelusuunnitelma. Erityisopetusta järjestettäessä on tarkasteltava palvelujärjestelmän kattavuutta ja laatua sekä käytettävissä olevia resursseja.

Linjaus 11: Koulutuksen järjestämiseen liittyvät yhteiset käytännöt

Koulutuksen järjestämiseen liittyvistä käytännöistä sovitaan myös yhteisesti. Sovittaviin asioihin voivat kuulua esimerkiksi työ- ja loma-ajat, opetuksen järjestelyt, oppimista ja opetusta tukevan sähköisen oppimisympäristön järjestelyt, aamu- ja iltapäivätoiminta, hallinnon palvelut, kouluruokailujärjestelyt, kodin ja koulun yhteistyön periaatteet, koulukuljetusten periaatteet ja koulutuksen nivelvaiheisiin liittyvät asiat.

Yhteistyön tarkoituksena on tukea koululaista ja hänen perhettään koulunkäynnin rutiineissa ja tukea kaupunkiseudun kouluja niiden perustehtävässä.

LINJAUKSI STA SEURAAVAT JATKOHANKKEET

Jatkohanke 4: Perusopetuksen henkilöstön rekrytointi ja täydennyskoulutus
Kehyskunnat järjestävät yhdessä perusopetuksen henkilöstön täydennyskoulutuksen ja sijaisrekrytinnin. Tampereella on käytössä sähköinen rekrytointihaku. On olemassa kaksi järjestelmää, joiden yhdistämiseen ei nähdä esteitä. Yhdistämisen myötä toiminnan suunnittelu ja toteuttaminen on resursoitava uudelleen. Kehyskunnat tekevät tällä hetkellä hankeyhteistyötä Tampereen yliopiston kanssa koulutuskoordinaattorin hankkimiseksi. Sähköinen rekrytointihaku olisi tärkeätä saada seudun kaikkien kuntien käyttöön toimistotyön säästämiseksi. Asian kehittämistehtävä voi kuulua seudun tietohallintoryhmälle.

Jatkohanke 5: Koulukuljetusten logistiikka

Koulukuljetuksia on arvioitava oppilaan ajankäytön ohella myös talouden näkökulmasta, missä määrin on tarpeellista käyttää linja-autokuljetuksia, missä määrin taksikuljetuksia. Kuljetuksissa arvioidaan myös kalustotarpeita. Tampereen koulumatkakuljetukset ovat suunnitteilla matkojen järjestelykeskukseen, myös yhteistyö muiden kuntien osalta on mahdollinen. Informaatiota järjestelmämuutoksista on jaettava alan yrityksille, kouluhin ja oppilaiden kohteihin.

Liikenteen pääreittien osalta kuntien raja-alueet on otettava erityistarkastelun kohteeksi. Raideliikenteen hyödyntäminen on ollut esillä suunnittelutyössä pitkään. Maankäyttö- ja rakennetyöryhmän työ on alkuvaiheessa. Raideliikenteen osalta kyse on seudullisista ratkaisuista.

4.3 Perusterveydenhuolto

Nykytilanteessa kaupunkiseudulla on yhteensä 24 terveysasemaa, joista kukin hoitaa keskimäärin vajaat 9 000 asukasta. Tampereella ja Pirkkalassa terveysasemien vastuuväestökoot ovat keskimäärin isompia. Vastaavasti Lempäälässä, Vesilahdella ja Orivedellä ne ovat pienempiä.

Kaupunkiseudun eri terveysasemilla asioi yhteensä noin 230 000 asukasta vuoden aikana. Koko väestöstä terveysasemilla asioi keskimäärin 75 %. Potilaat ovat käyneet vastaanotoilla vuodessa keskimäärin 3,3 kertaa.

Väestömuutos vuoteen 2015 merkitsee kaupunkiseudun tasolla yhden keskikokoisen terveysaseman lisätarvetta (Tampere). Vuoteen 2030 tarvittaisiin neljä terveysasemaa lisää, mikäli olemassa olevia ei laajenneta. Terveysasemien osalta väestömuutoksen vaikutus kohdistuu painokkaammin vuoden 2015 jälkeiseen aikaan.

Sosiaali- ja terveysministeriön asettama työryhmä on tehnyt asetusehdotuksen mm. opiskelijaterveydenhuollossa järjestettävistä määräaikaistarkastuksista.

Määräaikaisia terveystarkastuksia tulee järjestää peruskoulun oppilaalle jokaisella vuosiluokalla. Ensimmäisellä, viidennellä ja kahdeksannella vuosiluokalla tehtävät

tarkastukset järjestetään laajoina, terveydenhoitajan ja lääkärin sekä tarvittaessa muiden ammattihenkilöiden toimin. Laajaan terveystarkastukseen sisältyy lapsen tai nuoren terveystarkastuksen lisäksi huoltajien haastattelu ja koko lapsiperheen hyvinvoinnin selvittäminen. Suun terveystarkastus tulee järjestää ensimmäisellä, viidennellä ja kahdeksannella vuosiluokalla.

Työryhmän ehdotuksen mukaan asetus tulisi voimaan heinäkuussa 2009, kuitenkin kunta olisi velvollinen järjestämään ehdotuksen mukaiset terveystarkastukset viimeistään vuoden 2011 alusta.

Sosiaali- ja terveysministeriön asettaman työryhmän ehdotus kansanterveystyön ja erikoissairaanhoidon yhdistämiseksi laiksi terveydenhuollosta sisältää velvoitteen laatia suunnitelma kuntalaisten terveyttä edistävästä ja terveysongelmia ehkäisevästä toimenpiteistä ja palveluista sekä niihin varattavista resursseista. Velvoite koskisi yksittäistä kuntaa tai useamman kunnan yhteistoiminta-alueita tai terveyspiiriä. Suunnitelma voidaan laatia osana kuntasuunnitelmaa tai erillisenä ja se tulisi hyväksyä kunnanvaltuustossa ja tarkistaa vähintään kerran valtuustokaudessa. Suunnitelman toteutus tulee kytkeä osaksi kunnan kokonaisvaltaista arviointi- ja seurantajärjestelmää.

Perusterveydenhuollon ja erikoissairaanhoidon yhteistyöstä alueellisissa palveluissa todetaan ehdotuksessa, että terveyspiiri ja sairaanhoitopiiri alueellaan vastaa erikoissairaanhoidon palvelujen yhteensovittamisesta ja yhteistyössä kansanterveystyöstä vastaavan kunnan ja yhteistoiminta-alueen kanssa suunnittelee ja kehittää erikoissairaanhoidon siten, että kansanterveystyö ja erikoissairaanhoidon muodostavat toiminnallisen kokonaisuuden. Terveyspiirin ja sairaanhoitopiirin kuntayhtymän tulee antaa alueensa terveyskeskuksille niiden tarvitsemia sellaisia erikoissairaanhoidon palveluja, joita terveyskeskusten ei ole tarkoituksenmukaista tuottaa.

Potilaan hoitoon pääsystä ja valinnanvapaudesta esitetään, että terveydenhoidon kiireittämiä palveluja varten potilaalla on oikeus valita erityisvastuualueella terveydenhuollon toimintayksikkö, jossa häntä tutkitaan. Jos henkilö työskentelee toisella paikkakunnalla eikä työssäkäyntipaikkakunta kuulu samaan erityisvastuualueeseen, missä henkilön kotipaikka on, olisi hänellä myös oikeus saada tarpeellisia kiireittämiä palveluja myös työssäkäyntialueellaan.

Eräät sairaanhoitopiirit, niiden joukossa Pirkanmaan erityisvastuualue sekä myös Vaasa ja Seinäjoki ovat yhteistyösopimuksella mahdollistaneet potilaille mahdollisuuden valita sairaala, jossa heidät hoidetaan.

Sen jälkeen, kun hoidon tarve on todettu, potilaalla olisi yhdessä hoitavan lääkärin kanssa oikeus valita se erityisvastuualueen terveydenhuollon toimintayksikkö, jossa hoito toteutettaisiin.

Potilaan olisi voitava vaihtaa lääkäriä, jos suhde osoitettuun tai hänen itsensä valitsemaan väestövastuulääkäriin ei toimi.

Mikäli laki tulee voimaan vuoden 2010 alussa, kuntien on ryhdyttävä sen edellyttämiin toimenpiteisiin vuoden 2009 aikana.

Kaupunkiseudun kunnat ja Pirkanmaan sairaanhoitopiiri valmistelevat alueellisen työterveyshuollon organisaatiota, joka tarjoaa laajalle väestöjoukolla työterveyspalveluja sekä julkisella että yksityisellä sektorilla. Hankkeen tavoitteena on muodostaa viidestä työterveyshuollosta yksi yhteinen toimija, jonka kilpailuetuna on mm. laaja ja hyvin saavutettava palvelupisteverkko. Toteutuessaan hanke mahdollistaisi asiakkaan mahdollisuuden valita työterveysyksikkönsä palveluverkon tehokkaan käytön puitteissa.

Toimenpide-ehdotukset: PERUSTERVEYDENHUOLTO

Linjaus 12: Nykyiset ja uudet terveysasemat

Terveysasemien osalta kuntarajat ylittävän kehittämisen keskeisin painopiste on kasvavan palvelutarpeen turvaaminen muodostamalla riittävän suuria yksiköitä. Yksikkökoon ohjeellisena tavoitteena voidaan pitää myös kunta- ja palvelurakennemuutoksen lähtökohtana pidettyä vähintään 20 000 asukkaan väestöpohjaa sekä minimivaatimuksena viiden lääkärin muodostamia kokonaisuuksia uusille yksiköille. Nykytilatietojen perusteella tavoite on varsin haastava. Kuitenkin ainakin Nokian pääterveysasema tuottaa n. 28 000 asukkaan palvelut. Pienien alle viiden lääkärin (seudulla 9 kpl) terveysasemien tilannetta tulee tarkastella eritoten.

Tampereen kaupunkiseudulla varaudutaan perustamaan kaksi uutta terveysasemaa, jotka sijoittuisivat Vuorekseen (lyhyt aikaväli) sekä Nurmi-Sorilaan (pidempi aikaväli). Terveysasemat ovat alueellisia palveluja, jolloin keskeisimmät saavutettavuuden kriteerit ovat tieyhteydet sekä julkiset liikkumismahdollisuudet. Nurmi-Sorilaan sijoittuva terveysasemalle ohjataan laajemmin tarkastelualueen itäisen puolen väestöä, jolloin Nurmi-Sorilaan keskittää myös Ojala-Lamminrahkan alueen sekä osin Kangasalan ja Tampereen puolesta väestön palvelut. Vuoreksen alueen terveysasema taas palvelee suunnitellun väestön lisäksi laajemmin Lempäälän sekä Tampereen palvelutarpeita. Ojala-Lamminrahkaan sijoitetaan lähipalveluperiaatteen mukaisesti ainakin neuvolatoimintoja sekä terveydenhoitajavastaanotto. Terveysaseman tarve selvitetään.

Tampereen ja Ylöjärven raja-alueella selvitetään mahdollisuudet tehdä yhteistyötä perusterveydenhuollon palveluiden osalta.

Ylöjärvellä valmistuu terveyskeskuksen laajennus 2010 ja vuoteen 2025 asti siellä olisi kapasiteettia tarjota palveluja myös Tampereen asukkaille. Tampereen tarkoitus on laajentaa sekä Lielahden ja Tesoman terveysasemia ja tarjota palveluja myös Ylöjärven asukkaille. Ylöjärven terveyskeskuksen laajennuksella voidaan lykätä Lielahden ja Tesoman terveysasemien laajennuksia. Tampereen ja Pirkkalan rajalle Härmälään suunnitellaan Kalmarin aluetta. Pirkkalan terveydenhuollon palvelut huomioidaan palvelujen suunnittelussa.

Oriveden terveyskeskuksen peruskorjaus ja laajennus tuo mahdollisuuden tarjota palveluja naapurikunnille.

Tampere on halukas tarjoamaan nyt tarkastelun kohteena olevia hyvinvointipalveluita muiden kuntien asukkaille. Iso osa kaupunkiseudun kuntien välisestä työmatkaliikenteestä suuntautuu Tampereelle.

Linjaus 13: Kuntarajat ylittävän terveystarpeiden käytön pilotointi

Palveluihin ohjautumiseen ja palvelupaikkojen sijoitteluun vaikuttaa jo lähitulevaisuudessa mahdollisesti lainsäädännöllisin keinoin toteutettava asiakkaan valinnan vapauden asteittäinen lisääntyminen. Tämä merkitsee kuvattujen terveysasemiin tukeutumisen sijaan osittain ennakoimatonta palvelutarpeiden kohdentumista alueella. Lainsäädännön kehitystä seurataan tarkoin, mutta jo tässä yhteydessä käynnistetään pilotti kuntarajat ylittävästä terveyskeskus-

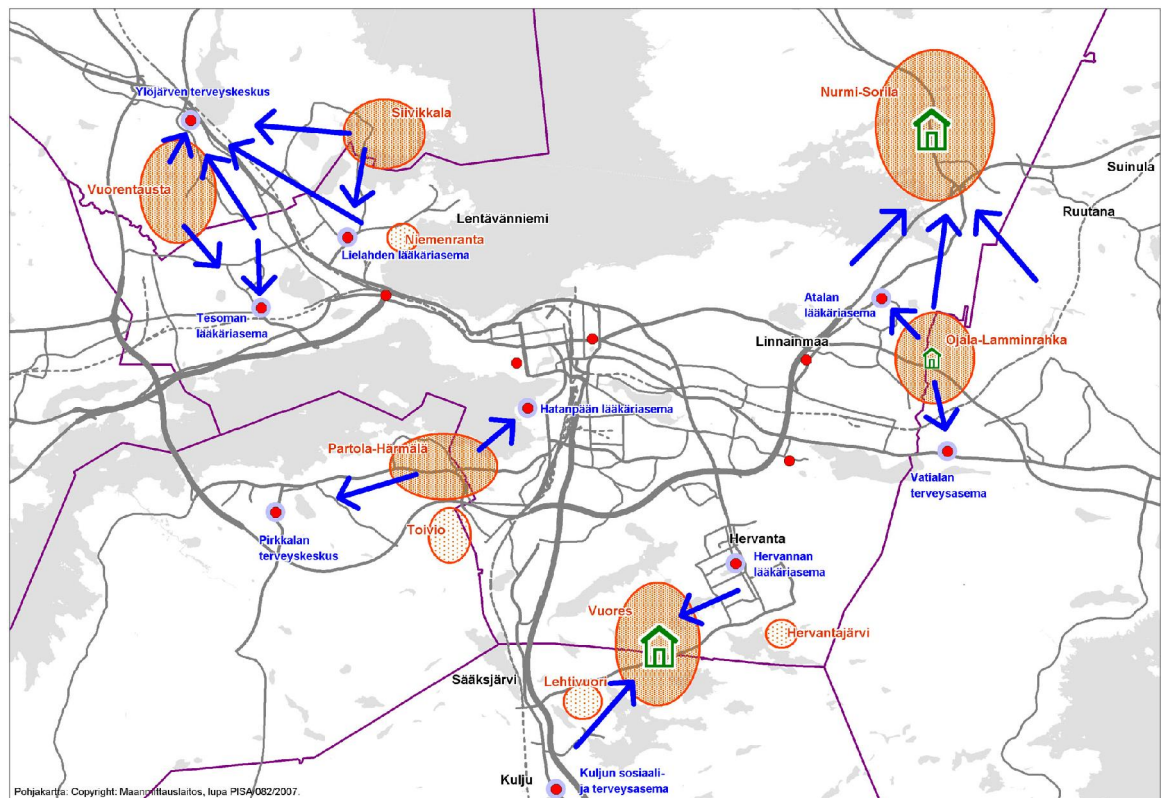
palvelujen listautumismahdollisuudesta rajatulla alueella. Kokeilulla tuotettiin arvokasta tietoa seutukunnan alueella palvelujen käytön vaihtelusta sekä kehittymisestä. Kuntarajat ylittävä palvelujen käyttö edellyttää tiettyjä valmisteluja, kuten kokeilualueeseen kuuluvien kuntien palvelujen saatavuuden kriteerien sopimista sekä käytettävissä olevien erilaisten kustannusten korvausperiaatteiden selvittämistä ja sopimista.

Linjaus 14: Erikoistuneet terveydenhuollon palvelut

Kalliita laitteita edellyttävät tai muuten erikoistuneet terveydenhuollon palvelut tuotetaan yhteistyönä, koska se on laadun ja kustannustehokkuuden kannalta järkevää. Päivystysten osalta yhteistyön laajentaminen entisestään on perusteltua.

Linjaus 15: Ostopalvelujen käyttö

Järjestämisperiaate ei ota kantaa erilaisiin palvelujen tuottamistapoihin. Näin ollen myöhemmin tulevat harkitaan yhteistyömahdollisuudet myös yksityisen palvelutuotannon hyödyntämiseen.

Kuva 2 Selvityksen raja-aluekohteet sekä asiakkaiden potentiaaliset ohjautumissuunnat terveysasemille. Kartan soikiot kuvaavat kaavoituksen etenemistä (kaavoitus valmistunut tai käynnissä). Kartan nuolet kuvaavat asiakkaiden hakeutumista palveluihin. Esimerkiksi Nurmi-Sorilaan tulee asiakkaita asuinalueen ulkopuolelta sekä Tampereelta että Kangasalta. Asiakkaita tulee myös Ojala-Lamminrahkasta.

4.4 Neuvolat

Neuvoloista tarkasteltiin äitiysneuvola-, kouluterveydenhuolto- ja lastenneuvolan toimintaa. Kouluterveydenhuollossa yhtä kouluikäistä kohden käyntejä muodostui eniten Kangasalla, Pirkkalassa ja Tampereella. Vähiten käyntejä muodostui Orivedellä, Nokiolla, Ylöjärvellä ja Vesilahdella. Lastenneuvolan käyntimäärien kuntakohtainen vaihtelu on huomattavasti pienempää. Pirkkalassa, Ylöjärvellä ja Tampereella alle kouluikäisistä kävi lastenneuvolassa eniten ja vähiten neuvolassa käytiin Nokiolla ja Vesilahdessa. Kunnat ovat järjestäneet neuvolapalvelut keskenään eri tavoin. Osassa kunnista neuvoloita on vain yksi, jolloin kaikki palvelut tuotetaan samassa toimipisteessä. Osalla kunnista on kaksi tai useampi neuvola. Neuvoloita seutukunnassa on yhteensä 90, joista 65 on Tampereen kaupungin alueella. Orivedellä ja Pirkkalassa on vain yksi neuvola.

Mikäli oletetaan, että kunnat myös jatkossa järjestävät neuvolatoiminnan nykyisen rakenteen mukaisesti sekä lisäksi oletetaan että eri palveluissa käydään kussakin oman väestömuutoksen perusteella edelleen samalla tiheydellä, Ylöjärvellä, Vesilahdessa ja Lempäälässä tulisi varautua noin 20 % käyntimäärien lisäykseen vuoteen 2015 mennessä. Kangasalla, Nokiolla ja Pirkkalassa volyymlisäyksen tarve on 15 % nykyisestä. Sen sijaan Tampereella ja Orivedellä neuvolatoiminnan volyymin ei odoteta lisääntyvän. Vuoteen 2030 mennessä volyymit kasvavat vielä edellä todetusta noin 10 % Kangasalla, Lempäälässä, Nokiolla, Pirkkalassa, Vesijärvellä ja Ylöjärvellä.

Tampereella ja Orivedellä vaikuttaisi muodostuvan Tilastokeskuksen ennusteen perusteella jonkinasteista kapasiteetin väljyyttä suhteessa kehittyvään volyymiin, jolloin olisi perusteltua kiinnittää huomiota siihen, missä määrin volyymien muutosten ja kapasiteetin välistä suhdetta voitaisiin tasapainottaa kuntarajat ylittävällä yhteistoiminnalla. Kuntien väestöennusteet kuitenkin poikkeavat Tilastokeskuksen ennusteesta.

Toimenpide-ehdotukset: NEUVOLAT

Äitiys- ja lastenneuvola ovat molemmat lähipalveluja. Lisäksi näiden toimintojen osalta on perusteltua pyrkiä toiminnallisten toisiaan tukevien kokonaisuuksien muodostamiseen.

Linjaus 16: Paikallisen moniammatillisen toiminnan kehittäminen

Neuvoloiden osalta rakenteellisia uudistamisen tavoitteita ei esitetä, vaan vahvistetaan paikallista moniammatillista toiminnan kehittämistä. Moniammatillisen toiminnan kehittämiseen ehdotetaan perustettavaksi kokeiluhanke. Palveluverkon fyysisten rakenteiden tulee tukea moniammatillista toimintaa. Tampereen kaikki neuvolat toimivat hyvinvointineuvolamallilla vuoteen 2011 mennessä.

Moniammatillinen kehittäminen merkitsee psykososiaalisen tukirakenteen vahvistamista neuvoloissa, niin että erityisosaamista tuodaan neuvoloiden käyttöön. Ylikunnallisesti tarjottava erityisosaaminen tarkoittaa tämän hetken käsityksen mukaan perhetyöntekijän, psykologin tai tarvittaessa myös psykiatrin osaamista.

4.5 Päivähoito

Päivähoidossa kaupunkiseudulla oli vuonna 2006 yhteensä n. 14 000 lasta. Keskimääräisellä tasolla päivähoidossa oli alle 6-vuotiaista 46,8 %. Päiväkotihoidon parissa työskenteli yhteensä 2756 työntekijää yhteensä 159 päiväkodissa.

Mikäli oletetaan, että päiväkotihoidon tullaan järjestämään nykyrakenteen mukaisesti myös tulevaisuudessa, kaupunkiseudulla tullaan väestöennusteiden mukaisesti tarvitsemaan vuonna 2015 yhteensä 189 päiväkotia. Tämä tarkoittaa seutukunnassa 30 uutta päiväkotia nykyisen päivähoidon verkon lisäksi. Päiväkotien tarve kuitenkin tasaantuu väestökehityksestä johtuen vuoteen 2030 mennessä. Vuoden 2015 jälkeen tarve päivähoidon laajentamiselle vähenee merkittävästi, ja tilannetta pitää arvioida uudelleen.

Mikäli ryhmäperhepäivähoitoa jatkettaisiin entiseen tapaan, vuoteen 2015 mennessä nykyrakenteen mukaisesti tullaan tarvitsemaan 7 uutta ryhmäperhepäiväkotia ja näiden lisäksi vuoden 2030 mennessä tarve on yhdelle uudelle ryhmäperhepäiväkodille. Ryhmäperhepäiväkotihoidon tosin tulee Tampereen seudullakin olemaan väistyvä päivähoidon toimintamuoto, johtuen sen kalleudesta sekä mahdollisista muuttuvista henkilöstömitoituksista. Osa kunnista on luopunut ryhmäperhepäiväkotihoidosta. Tämä vaikuttaa tulevaisuudessa tarvittavien päiväkotien määrään.

Päiväkotihoidon ja ryhmäperhepäivähoidon osalta palvelutarjonta vaihtelee kuntien välillä huomattavasti. Palvelutarjonnan määräytyminen on seurausta lukuisista eri tekijöistä. Tällaisia ovat kunnan työllisyystilanne, erityispäivähoidon järjestämisen tarve, sekä tarkastelun ulkopuolelle jääneiden päivähoidon eri toimintamuotojen asema päivähoidon palvelutarjonnassa. Kun tarjontaa tarkastellaan kuntakohtaisesti päiväkotihoidon sekä ryhmäperhepäiväkotihoidon osalta yhteensä, päivähoidon peittävyys on suurin Ylöjärvellä ja pienin Orivedellä.

Myös yksikkökoko vaihteli kuntien välillä suuresti. Nokialla, Lempäälässä ja Tampereella päiväkodit ovat lapsiluvun perusteella suurimmat. Pienimmät päiväkodit ovat Vesilahdella, Kangasalla, Orivedellä ja Pirkkalassa. Keskimäärin suurin yksikkökoko on Nokialla ja pienin Vesilahdella.

Kasvuennusteiden mukaan uusia päiväkoteja tultaisiin tarvitsemaan eniten Vuorekseen, Nurmi-Sorilaan sekä Ojala-Lamminrahkaan.

Sopimus päivähoidon seudullisesta yhteistoiminnasta tulee voimaan 1.1.2009 ja se on voimassa kaksi vuotta. Sopimuksen keskeiset elementit ovat: Lapsen hoitosuhde perheen muuttaessa toiseen kuntaan, päivähoidon erityispalveluiden järjestäminen toisesta kunnasta, korvausperusteet, asiakaslaskutus ja tiedottaminen.

Toimenpide-ehdotukset: PÄIVÄHOITO

Linjaus 17: Yksikkökoon kasvattaminen uusissa yksiköissä

Päivähoidon keskeiseksi tavoitteeksi nousee toiminnallisesti riittävän suuri yksikkökoko. Tavoitteeksi asetetaan kaupunkiseudun uusissa yksiköissä vähintään 100 lapsen (5-ryhmäinen) päiväkotiverkko. Nykytilanteessa puolet kaupunkiseudun kunnista on saavuttanut asetetun päivähoidon keskimääräisen yksikkökokotavoitteen.

Päivähoidon kysyntään vaikuttaa yleisen väestökehityksen lisäksi nopeat työllisyystilanteen muutokset sekä muut tekijät. Yksittäisissä kunnissa kysyntä ei kuitenkaan helposti yllä asetettuun tavoitteeseen, vaan tämä luo paineita perustaa kokotavoitteeseen nähden huomattavasti pienempiä päiväkotiyksiköitä.

Linjaus 18: Yhteissuunnitteluvuoro

Päivähoidon ylikunnallinen järjestäminen edellyttää ensisijassa yhteissuunnittelun tehostamista. Kunnat sitoutuvat päivähoidon yhteissuunnitteluvuoroitukseen kuntien raja-alueella. Yhteissuunnitteluvuoro merkitsee sitä, että naapurikunnan päivähoidon tarve huomioidaan, kun alustavia tarpeita uudelle kiinteistölle ilmaantuu. Tavoitteena on yhteiskäytössä olevien suurempien päiväkotien perustaminen.

Raja-alueilla sijaitsevien kohteiden (mm. Ojala-Lamminrahka, Nurmi-Sorila, Siivikkala-Lielähti-Lentävänniemi, Vuorentausta, Partola-Härmälä ja Toivio) suunnittelu toteutetaan yhteistyössä. Sopimusta päivähoidon seudullisesta yhteistoiminnasta kehitetään siten, että päiväkotiin hakeutuminen on mahdollista kuntarajan kummaltakin puolelta. Pilottikohteiksi valitaan 2009 - 2011 rakennettavat uudet päiväkodit raja-alueille. Näiden pilottikohteiden kautta luodaan pysyvä toimintamalli.

Kolmenkulman alueelle ennakoidaan kooltaan riittävä työssäkäyntialue päivähoidon järjestämiseksi. Tampere, Nokia ja Ylöjärvi tekevät suunnitteluyhteistyötä. Alueelle on mahdollista harkita vaihtoehtoista palvelutuotantoa.

Linjaus 19: Vapaa hakeutuminen seudun kaikkiin päiväkoteihin

Päivähoitopaikkojen myöntämisperusteita kehitetään siten, että kaupunkiseudun perheille taataan mahdollisuus saada päivähoitopaikka.

Päivähoitoon hakeutumisen välineenä voisi olla yhteinen lista, jossa olisivat seudun kaikki päiväkodit. Kaikista kunnista saisi hakeutua kaikkiin päiväkoteihin. Asiakas asettaa päiväkoteja toivomusjärjestykseen.

Selvitetään mahdollisuudet luoda hakeutumista tukeva seudullinen internet-palvelu, joka kattaa sekä kunnalliset että yksityiset päivähoitopalvelut.

Linjaus 20: Yksityisen päivähoidon kehittämiskeskus

Asiaa koskeva Tampereen kaupunkiseudun kuntayhtymän hanke on käynnistymässä. Kehittämiskeskuksen tehtävänä on päivähoidon seudullisten yksityisten palvelumarkkinoiden kehittäminen. Kehittämiskeskuksen tulee edistää yksityisen päivähoidon kilpailukykyä, osaamista ja innovaatioita. Hankkeen

tavoitteena on myös yksityisen päivähoidon viranomaisvalvonnan ja -ohjauksen kehittäminen Tampereen kaupunkiseudulla.

Linjaus 21: Päiväkotien suunnittelu yhteistyö

Päiväkotien suunnitteluprosesseihin yhdistetään seudullisia voimavaroja, jolloin on mahdollista saavuttaa taloudellista hyötyä mm. rakennussuunnittelussa ja kilpailutuksessa. Kaavoitus luonnollisesti asettaa rajoituksia sille, millainen rakennus soveltuu mihinkin kohteeseen.

Linjaus 22: Päivähoidon uudelleenorganisointi seudullisesti

Päivähoidon seudullisessa uudelleenorganisoinnissa tavoitellaan taloudellisuuden, tehokkuuden ja asiakaslähtöisyyden lisäämistä kunnallisten päivähoitopalveluiden järjestämisessä. Uudelleenorganisointi etenee ajallisesti siten, että hoitopaikkojen määräaikaisesta yhteiskäytöstä ja kuntien välisestä yhteispalvelusta siirrytään vähitellen päivähoidon seudulliseen palvelutuotantoon yhteinäistämällä kustannusrakenteita ja mahdollistamalla seudun päivähoitopalveluiden käyttö lapsiperheille yli kuntarajojen.

Pidemmillä aikavälillä (2015–2016) päivähoidon tehokas ja laadukas järjestäminen uudelleenorganisoidaan seudullisesti. Sillä tavoitellaan päivähoiton palvelutuotannon hallittua kustannuskehitystä ja eri kuntien kuntalaisten mahdollisuutta käyttää entistä paremmin palveluita omista lähtökohdistaan. Päivähoidon palvelutuotannon uudelleenorganisoinnissa tulee eri vaihtoehtoja pohdittaessa huomioida sekä asiakaslähtöinen saatavuus ja saavutettavuus että toisaalta kustannustehokkuus ja tuottavuus.

Päivähoidon sähköistä palveluprosessia kehitetään yhteistyönä.

Esitettyjen linjausten toteuttamisen organisointi

Linjaus	Hanke/ Sovittava toimintata- pa (H/T)	Avain- tehtävä	Vastuutus/ Yhteistyö- kumppanit	Aikataulu
1. Kaavoituksen ja palvelujen yhteistyö	T	Palvelutarpeiden kytkentä maankäyttöön	Yleis- ja asemakaavoituksesta vastaavat	2009
2. Aluejaon kehittäminen	T	Palvelutuotantoa tukeva aluejakorakenne	Tilastotuotannosta vastaavat	2009–10
3. Uusien tilojen mitoitus	T	Muuttuvien palvelutarpeiden ennakointi	Seudun tilapalvelutyöryhmä	2009
4. Peruskoulut: Yhteissuunnittelulivoite	T	Tilatarpeiden ja opetuksen suhteuttaminen raja-alueen tilakapasiteettiin	Sivistystoimenjohtajat ja seudun tilapalvelutyöryhmä	2009
5. Perusopetuksen kustannusten korvaaminen	T	Sopimusyhteistyön seudullinen kehittäminen	Sivistystoimenjohtajat	2008
6. Seudullinen opetussuunnitelma	H	Opetus- ja kasvatus-työtä ohjaavan suunnitelman laatiminen ja seuranta	Sivistystoimenjohtajat	2009–10
7. Peruskoulun yksikkökoko	T	Tuki yhtenäisen perusopetuksen tilajärjestelyille	Sivistystoimenjohtajat	2009
8. Kasvavan oppilasmäärän sijoittuminen	T	Oppilasmäärän ja opetuksen sopeuttaminen tilaresursseihin	Sivistystoimenjohtajat	2009–12
9. Kansainvälisen opetuksen järjestäminen	H	Kansainvälistymisen tukeminen ja kieli- ja kulttuuri-taustaltaan erilaisten oppilaiden perusopetuksen mahdollistaminen	Tampereen kaupungin asettama työryhmä ja sivistystoimenjohtajat	2008–09
10. Erityisopetus	H	Koulutuksellisen tasearvon tukeminen ja yhteistyötarpeiden arviointi	Sivistystoimenjohtajat	2009–10
11. Koulutuksen järjestämiskäytännöt	T	Koulunkäyntiä tukevista yhteisistä toimintaperiaatteista sopiminen	Sivistystoimenjohtajat	2009
12. Terveysasemahankkeet	H	Tilatarpeiden ja palveluiden suhteuttaminen raja-alueen tilakapasiteettiin	Perusturvajohtajat	2010–15

13. Terveyspalvelujen käytön pilotointi	H	Palveluvalintakokemusten kartoitus ja arviointi	Perusturvajohtajat	2010–11
14. Erikoistuneet terveydenhuollon palvelut	T	Erikoispalvelujen kustannuskehityksen hallinta	Perusturvajohtajat	2009
15. Yhteistyö terveydenhuollon ostopalveluissa	T	Volyymiedun hyödyntäminen julkisen ja yksityisen palvelutuotannon yhteensovituksessa	Perusturvajohtajat ja hankintajohtajat	2009
16. Neuvolat: Paikallisen moniammatillisen toiminnan kehittäminen	T	Psykososiaalisen tukirakenteen moniammatillinen vahvistaminen	Neuvolapalveluiden johtajat	2009–10
17. Päivähoidon yksikkökoon kasvattaminen uusissa yksiköissä	T	Toiminnallisesti ja taloudellisesti tarkoituksenmukaisen yksikkökoon tavoittelu	Päivähoidonjohtajat ja seudun tilapalvelutyöryhmä	2009
18. Päivähoidon yhteissuunnitteluvelvoite	T	Tilatarpeiden ja palvelujen suhteuttaminen raja-alueen tilakapasiteettiin	Päivähoidonjohtajat ja seudun tilapalvelutyöryhmä	2009
19. Vapaa hakeutuminen seudun päiväkoteihin	H	Hoitopaikan myöntämisperiaatteiden joustavoittaminen	Päivähoidonjohtajat	2011–12
20. Yksityisen päivähoidon kehittämisskeskus	H	Yksityisen palvelutuotannon kehittämismahdollisuuksien tunnistus ja arviointi	Päivähoidonjohtajat	2008–09
21. Päiväkotien suunnitteluyhteistyö	T	Kuntien suunnitteluresurssien yhteiskäyttö	Seudun tilapalvelutyöryhmä	2009
22. Päivähoidon uudelleenorganisointi seudullisesti	H	Päivähoidon kustannuskehityksen hallinta ja asiakkaan valintamahdollisuuksien laajentaminen	Päivähoidonjohtajat	2015–16

